

Ocena Televizijski dokumentarec

Fotogenična filozofija

PETER KOLŠEK

Govoreče glave, dokumentarni portret treh slovenskih filozofov
režija **Dušan Moravec**
RTV Slovenija
24. 5. 2009

Na filozofični dokumentarec, ki ga je nacionalka ponudila v nedeljo zvečer (kaj tako razsvetljenega že dolgo ne!), ni treba gledati filozofsko, se pravi beliti si glavo z vsem, kar je bilo o filozofiji povedanega, ampak praktično poučno. Film Marije Zidar in Dušana Moravca spada pravzaprav v izobraževalni program. Namreč, kaj dandanašnji pomeni biti filozof? Kaj pomeni filozofirati? Avtorja sta za odgovor na takšno informativno vprašanje izbrala tri filozofe dveh generacij; prvi, Ivo Urbančič, bo kmalu star osemdeset, ostala dva, Marko Uršič in Rado Riha, sta okrog dvajset let mlajša. Seveda ni rečeno, da je izbira prav teh treh filozofov (med kakšnima dvema ducatama aktualnega slovenskega filozofskega kadra) optimalna, da ne rečemo reprezentativna, toda omenjeno nalogo je trojica opravila čisto v redu.

Torej, kako je danes s filozofijo? Po Urbančiču slabo – in vendar je prav on tisti, ki najbolj trdno vztraja v klasični filozofski držji. Izrekel je nekaj neuglednih dejstev, ki zadevajo dogajanje v aktualnem modroslovju: univerzitetni profesorji imajo veliko filozofskega znanja, a »nič ne mislijo«, v Sloveniji se nima s kom pogovarjati, njegovih knjig ne bere nihče. In nekaj fatalnih dejstev, ki zadevajo svet: nihilistična »razpoložljivost biti« je vedno močnejša, notranje človekove svobode je vedno manj. Urbančič se je predstavil kot svečenik klasične filozofije, kot samotni in skoraj poslednji pripadnik »vede starcev«. Filozofija je zanj namreč predvsem zgodovina metafizike in v tem smislu je zares poslednji filozof, ki »pometafizičnim« sodobnikom sporoča tole: »ničevost biti« je mogoče premagati le z njenim prepoznavanjem, z »ovedenjem« (pogubne razpoložljivosti kapitalistične narave sveta). Gre za visoko pozicijo trmasto samotnega misleca, ki najde navdih za svoje vztrajanje v sizifovsko garaškem razmerju do smisla.

Nekoliko drugačno je sporočilo, ki ga oddajata Uršič in Riha. Uršič je, poenostavimo, z eno nogo v

metafiziki, z drugo tipa v takšno prihodnost posmrtnega »življenja«, ki si jo je mogoče zamisliti na osnovi znanstvene spekulacije o 4. dimenziji bivanja. Dobro se zaveda, kaj se danes od filozofije pričakuje: uporabnost v političnih in kulturnih debatah. V načelnem distanciranju od takšnega pričakovanja je vsekakor bližji Urbančiču kot Rihi. Slednji, ki zase pravi, da »centralne teme nima«, deluje kot filozof zunaj kakršnih koli metafizičnih preokupacij, njegovo filozofiranje temelji na praktičnem izkoristku mišljenja, ki je v službi družbenih in političnih problemov. »Filozofija je kolektivno delo« in »Filozofija je dobra za mišljenje« sta dve tipični izjavi, ki predstavljata drugo stopnjo v oddaljenosti od klasične filozofske držje.

Tako je film staknil tri govoreče filozofske glave – in vendar je pokazal predvsem na razlike v njihovem govoru. Tri na prvi pogled poljubne paradigme filozofskega mišljenja, ki pa jih lahko imamo tudi za epohalne. Prvo je opremil s simbolnimi mesti iz filma Ne čakaj na maj, drugo z arhaično ruralnostjo Krasa in tretjo z avantgardističnimi akcijami skupine OHO. Tako je vzpostavil dodatno mrežo pomenov, ki sicer ne prispeva k čistosti »edukacije«, prispeva pa k filmičnosti filma. Lep primer, kako se da pofilmati tudi nekaj tako nefotogeničnega, kot je filozofija.

Foto L. Ovčar

TRIJE FILOZOFI V LJUBLJANSKEM KINODVORU NA PREDPREMIERI DOKUMENTARCA GOVOREČE GLAVE (Z LEVE DR. RADO RIHA, DR. IVAN URBANČIČ IN DR. MARKO URŠIČ)